

предприємств.

Методика. В процесі дослідження були применені методи систематизації і обобщення, стратегічного планування при плануванні фінансового результату, економіко-математичного і економіко-статистичного аналізу при обґрунтуванні конкурентної стратегії.

Результати. Проаналізовані основні проблеми стратегічного фінансового планування; виявлені принципи, застосування яких є гарантією мінімізації помилок при плануванні; розглянуті переваги стратегічного фінансового планування; заплановано фінансові результати діяльності підприємства за використання різних методів планування: економіко-статистичного, прямого счета, нормативного, методу «СVP» і методу целевого моделювання прибутку.

Ключові слова: виробничі підприємства, планування, фінансові результати, молочна галузь, конкуренція, господарська діяльність, методи планування.

УДК 336.22

Каминський П.Д.,
канд. екон. наук, доц.

Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського,
м. Кривий Ріг, Україна,
e-mail: kaminsky75@ukr.net

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИБУТКОВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Kamynskyi P.,
Candidate of Economics,
Associate Professor

Donetsk National University of Economics and
Trade named after Mykhailo Tugan-Baranovsky,
Kryvyi Rih, Ukraine,
e-mail: kaminsky75@ukr.net

EARNING POWER SURETY

Мета. Метою статті є дослідження теоретичних підходів до тлумачення економічної сутності прибутковості підприємства, та формулювання на цій основі практичних рекомендацій щодо розробки стратегії забезпечення прибутковості підприємства.

Методика. У процесі дослідження використано комплекс загальнонаукових методів гносеології: методи теоретичного узагальнення і порівняння, аналізу і синтезу (для уточнення змісту поняття «прибутковість підприємства»).

Результати. На підставі проведеного дослідження уточнено поняття «прибутковість підприємства», розглянуто показники прибутковості підприємства, сукупність яких всебічно відбиває ефективність операційної, інвестиційної і фінансової діяльності підприємства, розглянуто модифіковану факторну модель прибутковості власного капіталу фірми «Du pont». Для підвищення результативності діяльності підприємства запропоновано модель стратегічного управління прибутковістю підприємств з позиції економічної збалансованості.

Ключові слова: прибутковість підприємства, прибуток, рентабельність, управління прибутком, стратегія.

Постановка проблеми. В умовах ринкових відносин кожне підприємство повинне прагнути до одержання максимального прибутку. Прибутковість підприємства є одним з найголовніших показників, що відображають фінансовий стан підприємств.

ва, тому кожен підприємець повинен мати обґрунтовану стратегію щодо забезпечення прибутковості свого підприємства. Результативним елементом прибутковості підприємства є маса і норма прибутку, які становлять потужний важіль динамічного розвитку його діяльності. Проблематика прибутковості підприємства охоплює питання його виникнення в процесі функціонування, формування у сфері обміну і розподілу та використання для нагромадження капіталу. Для вирішення цієї проблеми потрібно системно дослідити сутність прибутковості підприємства, її складові, їх чітку цілеспрямовану взаємодію для функціонування і розвитку підприємства та забезпечення високого результату, сучасні альтернативні стратегії підвищення прибутковості та заходи з її забезпечення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання прибутковості підприємства висвітлені у працях багатьох вітчизняних та зарубіжних дослідників. Серед них варто назвати: Г. Азгальдова, І. Балабанова, І. Блонська, Є. Брігхем, Дж. Джурана, С. Дорогунцова, І. Каца, Г. Крамаренко, М. Коробова, Л. Лігоненко, А. Мазаракі, А. Маршалову, Н. Менкью, М. Мельникову, Л. Омелянович, А. Поддєрьогіна, Р. Солоу, А. Садєкова, Р. Сайфуліна, О. Стоянову, О. Хмелєвського, Н. Чумаченка, А. Шеремета. Вагомий внесок у розвиток даної проблематики було зроблено І. Бланком, який розглядав проблеми теоретичного та практичного аналізу прибутку підприємства, систематизував показники рентабельності [1]. Однак серед економістів ще не сформувався єдиний підхід до аналізу прибутковості підприємства, методологічна база знаходиться на стадії розробки та постійно трансформується, тому дискусійними є питання щодо ефективності застосування існуючих методичних підходів до забезпечення прибутковості вітчизняних підприємств.

Мета статті. Метою статті є дослідження теоретичних підходів до тлумачення економічної сутності прибутковості підприємства, та формулювання на цій основі практичних рекомендацій щодо розробки стратегії забезпечення прибутковості підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Запорукою високого рівня розвитку українських підприємств є забезпечення загальної ефективності їх роботи. Необхідно розуміти, що ефективність в економіці – це завжди відношення, а основним принципом оцінки ефективності є зіставлення ефекту (результату) і витрат.

Стратегія забезпечення прибутковості підприємства забезпечує:

- ефективне використання фінансових ресурсів;
- виявлення найефективніших напрямків інвестування та зосередження фінансових ресурсів на цих напрямках;
- відповідність фінансових дій економічному стану та матеріальним можливостям підприємства;
- визначення головної загрози з боку конкурентів, правильний вибір напрямків фінансових дій та маневрування для досягнення переваг над конкурентами.

Не залежно від формулювання стратегічних цілей діяльності підприємства на майбутній період обов'язковим є забезпечення прибутковості підприємства. Прибутковість потрібно розглядати не тільки як ціль, але і як основну умову ділової активності підприємства, як її результат, як ступінь ефективності здійснення функцій підприємства по обслуговуванню ринку і споживача. Підприємство отримує прибуток тільки при певному об'ємі товарообігу, який, в свою чергу, передбачає відповідність об'єму і структури товарів, що реалізуються, об'єму і структури споживчого попиту, тобто цільова функція підприємства – отримання прибутку – не суперечить цілям суспільства, яке прагне до задоволення своїх потреб, а направлена на їх досягнення. Підприємство, яке розробляє свою стратегію на перспективу, завжди прагне до максимізації отриманого прибутку, тому що це є однією з головних умов для рішення

виробничих і соціальних задач.

Більшість вітчизняних та іноземних авторів при дослідженні проблем прибутковості погоджуються, що вона являє собою відношення прибутку до витрат чи застосованих ресурсів, тому прибутковість є відносним показником.

І. Бернар. і Ж.–К. Коллі пояснюють прибутковість: «від фран. *beneficiaire*, як сукупність ознак, які дозволяють в той чи інший момент спрогнозувати рівень прибутку підприємства; від англ. *profitability* – це здатність підприємства створювати прибуток» [2, с. 145].

І. Бланк зазначає, що «прибутковість – це здатність підприємства генерувати прибуток і здійснювати рентабельну діяльність» [1, с. 519]. С. Брігхем вважає що, «прибутковість є загальним результатом поєднання засобів проведення курсу компанії і відповідних рішень» [3, с. 119].

В. Опарін та І. Бойчик [4, с. 108] відносять прибутковість до одного із головних принципів підприємництва, що полягає в отриманні доходів, які не тільки покривають проведені витрати, а й мають сформулювати прибуток.

О. Хмелевський у своїх працях визначає прибутковість як стан підприємства, що вказує на його здатність здійснювати рентабельну діяльність, забезпечувати платоспроможність, генерувати прибуток, на основі чого забезпечувати стабільність зростання та майбутній інноваційно-інвестиційний розвиток. Безспірним є той факт, що прибутковість безпосередньо пов'язана з отриманням прибутку. При цьому вона має два «полюси» прояву: позитивний та негативний, тобто прибутковість та збитковість. Основою такого прояву є результат господарської діяльності – позитивний (прибуток) і негативний (збиток). Можливий і третій стан – беззбитковість, якому відповідає відсутність як прибутку, так і збитку [5, с. 50].

Структура формування загального прибутку підприємств зумовлена розміром отриманих доходів і витрат, склад і порядок визнання яких у вітчизняній практиці регламентується Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку 3 «Звіт про фінансові результати», 15 «Дохід» та 16 «Витрати».

У літературі не існує єдиного загальноприйнятого показника прибутковості підприємства, тому при розрахунках у чисельнику формули може бути валовий, балансовий, операційний чи чистий прибуток, у знаменнику – загальні активи, довгострокові активи, поточні активи.

Деякі автори пропонують вимірювати прибутковість підприємства з різних позицій відповідно до інтересів учасників економічного процесу, ринкового обміну. Для цього основні показники прибутковості об'єднують в такі групи: показники прибутковості капіталу (активів), продажів, витрат виробництва [4, 6, 7].

Але С. Мочерний ототожнює прибутковість підприємства з нормою прибутку: відношенням річного прибутку до авансованого капіталу:

$$p' = \frac{P}{c + v} * 100\% \quad (1)$$

де: p' – норма прибутку;
 p – маса прибутку;
 $c + v$ – авансований капітал.

У формулі (1) маса прибутку є абсолютним показником кількісного визначення прибутку, капіталу [8, с. 337].

На практиці фінансисти та економісти широко використовують велику кількість показників прибутковості підприємства, сукупність яких всебічно відбиває ефективність операційної, інвестиційної і фінансової діяльності підприємства. Проте, система-

тизувавши існуючі методичні підходи, слід відзначити, що вони тим чи іншим чином відображають традиційну методологію аналізу показників прибутковості, яка була запропонована більше 100 років тому фінансовими менеджерами фірми «Du pont».

$$ROA = NPM * TAT, \quad (2)$$

де ROA – рентабельності активів;
 NPM – прибутковість продажів;
 TAT – ресурсовіддача [1, с.71]

Надалі ця модель була розгорнена в модифіковану факторну модель, представлену у вигляді деревовидної структури (рис.1), у вершині якої знаходиться показник прибутковості власного капіталу. Основна відмінність цих моделей полягає в більш детальному виділенні факторів і зміні пріоритетів щодо результативного показника [1, с. 72].

Представлена на рисунку модель виражає наступну залежність:

$$ROE = NPM * RO * FD \quad (3)$$

або

$$\frac{P_n}{E} = \frac{P_n}{S} * \frac{S}{A} * \frac{A}{E} \quad (4)$$

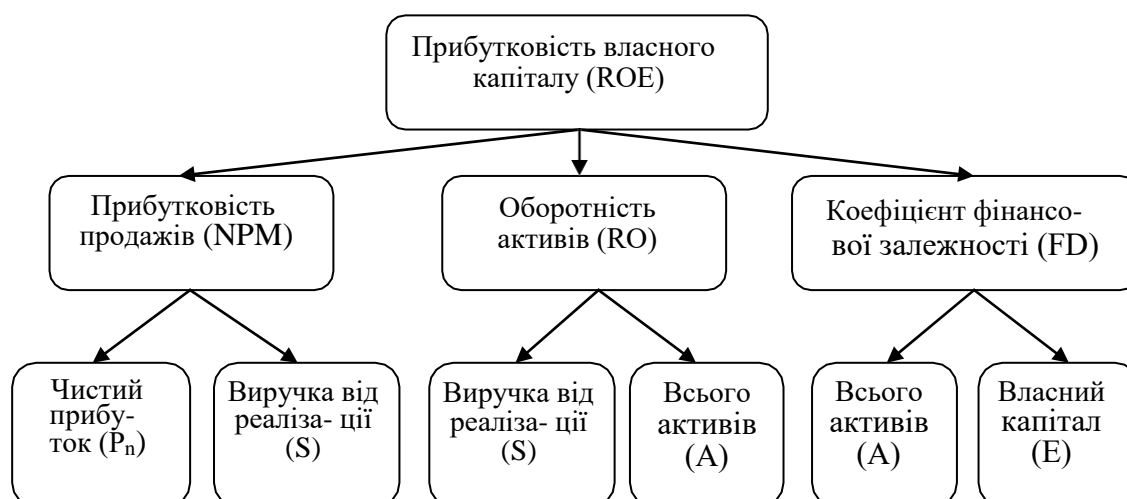

Рисунок 1. Модифікована факторна модель фірми «Du pont»

З представленої на рисунку 1 моделі видно, що рентабельність власного капіталу залежить від трьох факторів:

- рентабельності продажів;
- оборотності активів;
- структури авансованого капіталу.

Важливість виділених факторів пояснюється тим, що вони в певному значенні узагальнюють всі сторони фінансово-господарської діяльності підприємства, його статичку і динаміку, зокрема бухгалтерську звітність:

- перший фактор узагальнює формулу №2 «Звіт про прибутки і збитки»;
- другий – актив балансу;
- третій – пасив балансу.

Представлена модель може бути використана для оцінки прибутковості підп-

приємства і як основа для розробки стратегії її забезпечення. Виходячи з третьої формули, регулювати прибутковість власного капіталу (підприємства) можна, використовуючи три фактори. Так, при низькій швидкості обороту активів, збільшити їх прибутковість можна за рахунок зростання цін або зниження собівартості продукції. При низькій прибутковості реалізації слід збільшувати швидкість обороту капіталу підприємства. Або можна маніпулювати показником фінансового левеїджа, який відображає механізм дії на суму і рівень прибутку, зміни співвідношення власних і позикових фінансових коштів. Проте, виходячи тільки з математичної формули моделі, може здатися, що нескінченне збільшення фінансового важеля призводитиме до такого ж нескінченного збільшення прибутковості власного капіталу, але при збільшенні частки позикових засобів в авансованому капіталі зростають і виплати за користування кредитами. Внаслідок цього зменшується чистий прибуток і підвищення прибутковості власного капіталу не відбувається. Тому важливим, при вживанні даної моделі є визначення меж, в рамках яких можна змінювати показники третьої формули, щоб зрештою результуючий показник мав позитивну тенденцію, а рівень підприємницького ризику був прийнятний [1, с. 75; 5, с. 29].

Рисунок 2. Модель стратегічного управління прибутковістю підприємств з позиції економічної збалансованості [9, с. 150]

Для підвищення результативності діяльності підприємства керівництву необхідно сформулювати дієву систему управління прибутком, яка може функціонувати тільки за наявності відповідних інформаційних даних, на підставі яких можна:

- налагодити постійний моніторинг процесу формування прибутку;
- оцінювати рівень операційного та загального прибутку;
- аналізувати чинники впливу на обсяг прибутку.

Джерелами інформації для прийняття рішень стосовно процесів управління прибутком є дані стратегічного аналізу, фінансового та управлінського обліку.

Стратегію управління прибутком підприємства необхідно розробляти з урахуванням періоду його життєвого циклу, використовуючи певний набір взаємопов'язаних показників, які дають змогу оцінити ключові фактори успіху не тільки поточного, а й майбутнього періоду. Тому використання запропонованого методичного підходу спрямоване на виокремлення показників, які є найважливішими для підприємства в певному періоді життєвого циклу. Одночасно негативна зміна цих показників сигналізує про небезпечну ситуацію, що склалася на підприємстві, а також про потребу переходу до наступного періоду життєвого циклу.

О. Хмелевський стверджує, що для цільової орієнтації підприємству необхідно розробити механізм управління прибутковістю, інструментарій побудови якого передбачав би використання відповідних моделей, алгоритмів, матриць та обґрунтував би визначальний показник прибутковості. Визначальним показником прибутковості підприємства є такий показник, який, відповідно до встановлених критеріїв оцінки стану підприємства, посідає провідну позицію щодо мети, перспектив і стратегії його розвитку у напрямі якісного покращення прибутковості в механізмі управління [10, с. 7].

Результати досліджень показують, що більшість зарубіжних бізнесменів відчують себе впевнено і працюють прибутково при прибутковості продажів в 10% і коефіцієнті оборотності активів 1,3-1,5. Крім того, в світовій практиці прийнято, що мінімально допустима прибутковість повинна визначатися альтернативною прибутковістю, перш за все, депозитними ставками комерційних банків.

Висновки. Таким чином, з метою підвищення прибутковості діяльності підприємства та його стратегічного розвитку у перспективі, необхідна розробка стратегії управління підприємством, спрямована на вдосконалення механізму формування та використання прибутку. Для максимізації прибутковості підприємства потрібно виконати комплекс завдань щодо збільшення обсягів виробництва, ефективного управління витратами, підвищення ефективності використання матеріально-технічної бази, оптимізації складу та структури обігових коштів, зменшення дебіторської та кредиторської заборгованостей, підвищення продуктивності праці та вдосконалення системи управління підприємством. Основними шляхами покращення структури формування та використання прибутку підприємства є: капіталізація коштів, що призведе до подальшого розвитку підприємства та збільшення його прибутковості; аналіз динаміки отриманих прибутків у базовому періоді, виявлення резервів, що сприятимуть максимізації прибутку; ефективне планування формування, розподілу та використання прибутку на наступні періоди.

Високі показники прибутковості є серйозним стимулом для розширення підприємства і, навпаки, низький рівень прибутковості свідчить про нераціональне використання наявних ресурсів, недоліки управління, отже, відсутність перспектив у такого підприємства. Так, світова практика свідчить про те, що 12–15 відсоткова прибутковість підприємства є показником першокласної ефективності управління, хоча для виробничих підприємств мінімальною можна вважати прибутковість на рівні 7–8%.

Список літератури / References

1. Бланк И. А. Управление прибылью / И.А. Бланк. – 2-е изд., расш. и доп. – К. : Ника-Центр, Эльга, 2002. – 752 с.
Blank, I.A. (2002) *Upravlenie prybylyu* [Profit management], Kyiv, Nika-Tsentr El'ga Publ., 752 p.

2. Бернар И., Колли Ж.–К. Толковый экономический и финансовый словарь. Французская, русская, английская, немецкая, испанская терминология : в 2-х т. / И. Бернар, Ж.–К. Колли ; пер. с фр. – М. : Международные отношения, 1994. – Т. 1. – 784 с.
- Bernar, I. Kolli, G.-K. (1994) *Tolkovy i ekonomicheskij i finansovy i slovar'*. Frantsyzkaja, russkaja, anglijskaja, nemetskaja, ispamskaja terminologija [Economic and Financial Glossary. French, Russian, English, German, Spanish terminology], Moscow, International Relations Publ., 784 p.
3. Брігхем Є.Ф. Основи фінансового менеджменту / Є.Ф. Брігхем ; пер. з англ. – Київ : Молодь, 1997. – 1000 с.
- Brighem, E.F. (1997) *Osnovy finansovoho menedzhmentu* [Fundamentals of Financial Management], Kyiv, Molod' Publ., 1000 p.
4. Бойчик І.М. Економіка підприємства : навч. посіб / І.М. Бойчик. – К. : Атіка, 2004. – 480 с.
- Boichik, I.M. (2004) *Ekonomika pidpr yiemstva* [Enterprise Economics], Kyiv, Atika Publ., 480 p.
5. Хмелевський О.В. Оцінка якості прибутковості в інноваційно-інвестиційному розвитку підприємств машинобудування / О.В. Хмелевський // Економіст. – 2008. – №3. – С. 50–53.
- Khmelevskiy, O.V. (2008) *Otsinka yakosti prybutkovosti v inovatsiyno-investytsiynomu rosvytku pidpr yiemstv mashynobuduvannia* [Quality assessment of profitability in investment and innovation development of machine building], Economist, no 3, pp.50–53.
6. Тарасенко І. О. Фінанси підприємств : підручник / І.О. Тарасенко, Н.М. Любенко. – К.: КНУТД, 2015. – 360 с.
- Tarasenko, I.O. (2015) *Finansy pidpruiemstv* [Finance of Companies], Kyiv, KNYTD Publ., 360 p.
7. Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия / Г.В. Савицкая. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : ИНФРА-М, 2009. – 536 с.
- Savickaja, G.V. (2009) *Analiz hosiastvennoi dejatel'nosti predpriyatija* [Analysis of the economic performance of an enterprise], Moscow, 536 p.
8. Мочерний С.В. Політична економія : навч. посіб. / С.В. Мочерний – К.: Знання-Прес, 2002. – 687 с.
- Mocherniy, S.V. (2002) *Politychna ekonomika* [Political Economy], Kyiv, Znannia-Pres Publ., 687 p.
9. Блонська І.В. Стратегічне управління прибутком підприємства / І.В. Блонська, А.Я. Нагірна // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.5 – С. 145–152
- Blonska, I.V. (2010) *Stratehichne upravlinnia prybutkom pidpr yiemstva* [Strategic management of enterprise profit], Scientific Journal of NLTU of Ukraine, no. 20.5, pp. 145–152
10. Хмелевський О.В. Механізм управління прибутковістю промислового підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.04 / О.В. Хмелевський. – Хмельницький, 2008. – 22 с.
- Khmelevskiy, O.V. (2008) *'Mekhanizm upravlinnia prybutkovistiu promyslovoho pidpr yiemstva'* [The mechanism of profitability management of industrial enterprises]: *Abstract of Ph.D. dissertation, Economics, Khmelnyskiy*, 22 p.

Дата надходження рукопису 10.04.2016 р.

Objective. *The aim of the article is to study the theoretical approaches to the interpretation of the economic essence of enterprise profitability, and, on this basis, wording practical recommendations as for the development of earning power surety strategy.*

Methods. *The study uses a set of general scientific methods of epistemology: the methods of theoretical generalization and comparison, analysis and synthesis (to clarify the concept of "enterprise profits").*

Results. *Based on the study the concept of "the profitability of the enterprise" is clarified, profitability of the enterprise, the totality of which fully reflects the effectiveness of operating, investing and financing activities of the enterprise is considered, modified factor model of the profitability of the company's own capital "Du pont" is considered. The model of strategic management of business profitability from the perspective of the economic balance is offered to improve the effectiveness of enterprise activities.*

Key words: *the profitability of the enterprise, profit, profitability, profit management, strategy.*

Цель. *Целью статьи является исследование теоретических подходов к толкованию экономической сущности прибыльности предприятия, и формулировка на этой основе практических рекомендаций по разработке стратегии обеспечения прибыльности предприятия.*

Методика. *В процессе исследования использован комплекс общенаучных методов гносеологии: методы теоретического обобщения и сравнения, анализа и синтеза (для уточнения содержания понятия «прибыльность предприятия»).*

Результаты. *На основании проведенного исследования уточнено понятие «прибыльность предприятия», рассмотрены показатели прибыльности предприятия, совокупность которых всесторонне отражает эффективность операционной, инвестиционной и финансовой деятельности предприятия, рассмотрена модифицированная факторная модель прибыльности собственного капитала фирмы «Du pont». Для повышения результативности деятельности предприятия предложена модель стратегического управления прибыльности предприятий с позиции экономической сбалансированности.*

Ключевые слова: *прибыльность предприятия, прибыль, рентабельность, управление прибылью, стратегия.*